หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิวัฒนาการการให้สินเชื่อของธนาคารแห่งประเทศไทย

ความเป็นมา

สินเชื่อหรือเครดิตนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้าของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือทางการเงินแก่ธุรกิจการค้าโดยการให้สินเชื่อ ฉะนั้น เพื่อประโยชน์แก่การค้านั้น จะต้องจัดวางระเบียบการให้สินเชื่อให้มั่นคง และเพื่อให้การดำเนินงานของธนาคารเป็นไปโดยเรียบร้อยและเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล จึงทำให้ต้องมีสถาบันการเงินหนึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลตลอดจนจัดวางระเบียบของการให้สินเชื่อ ฉะนั้น จึงเป็นเหตุหนึ่งทำให้เกิดระบบธนาคารกลางขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2485 ซึ่งเรียกว่า "ธนาคารแห่งประเทศไทย"[1]

ก่อนหน้าที่จะตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ ได้มีการตระเตรียมงานตั้งแต่ พ.ศ. 2482 โดยได้ตราพระราชบัญญัติให้ตั้งทบวงการเมือง เรียกว่า "สำนักงานธนาคารชาติไทย" ขึ้นในกระทรวงการคลังในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2482 เพื่อทำหน้าที่ตระเตรียมการจัดตั้งธนาคารต่อไป สำนักงานธนาคารชาติไทยได้เริ่มกิจการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483 สำนักงานนี้ได้เป็นผู้วางรากฐานของกิจการต่าง ๆ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะประกอบภายหลัง บทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งในด้านการจัดการเงินกู้ก็คือ สำนักงานธนาคารชาติไทยได้ออกและจัดการเงินกู้ภายในประเทศแทนรัฐบาลถึง 4 ราย และเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงรวบรวมธนาคารไทย 3 ธนาคารเข้าเป็นสหธนาคารไทยขึ้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2484 โดยให้ธนาคารโยโกฮามาสเปชี่กู้เงินเป็นจำนวน 10 ล้านบาท เพื่อมิให้การค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นหยุดชะงัก นอกจากนี้สำนักงานธนาคาร

---

[1]ธนาคารแห่งประเทศไทย, (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพนายโชติ คุณะเกษม), กิจการธนาคารแห่งประเทศไทยในสิบปีแรก : 1 – 2

ชาติไทยได้ให้เครดิตแก่บริษัทจังหวัด ซึ่งรัฐบาล[1] ได้ตั้งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการจำหน่ายสินค้าในต่างจังหวัดด้วย

ธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อได้ดำเนินงานแล้ว งานสำคัญอย่างหนึ่งของธนาคารกลางก็คือ การควบคุมเครดิตและปริมาณเงินซึ่งกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยตามพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2485 กำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจที่จะจัดเงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์เข้ากรณีพิเศษหรือกรณีปกติ ในกรณีปกติอัตราเงินสดสำรองต่ำสุดที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องดำรงไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเท่ากับร้อยละ 5 ของหนี้สินจ่ายคืนเมื่อทวงถาม และร้อยละ 2 ของหนี้สินจ่ายคืนมีกำหนดเวลา ส่วนในกรณีพิเศษอัตราเงินสดสำรองดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 3 ของหนี้สินจ่ายคืนเมื่อทวงถาม และร้อยละ 2 ของหนี้สินจ่ายคืนมีกำหนดเวลา

<u>การควบคุมเครดิตในระหว่างสงคราม</u>

ในระหว่างสงครามได้เกิดภาวะเงินเฟ้อ และมีปัญหาว่ารายจ่ายตามงบประมาณแผ่นดินมากกว่ารายรับ รวมทั้งไม่มีเงินบาทเพียงพอที่จะจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายทางการทหารและการค้าของญี่ปุ่นในประเทศไทย ในปลายปี พ.ศ. 2484 ได้มีการตราพระราชบัญญัติเงินตราในภาวะฉุกเฉินและกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ มีการออกธนบัตรแลกเปลี่ยนพันธบัตรคลังในการเพิ่มธนบัตรออกใช้หมุนเวียนทำให้เกิดเครดิตขยายตัว ภายหลังได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดควบคุมเครดิตขึ้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2486 โดยให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนดเงินสดสำรองที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องดำรงระหว่างอัตราต่ำสุด คือร้อยละ 9 และอย่างสูงร้อยละ 45 ของยอดเงินฝาก[2] นอกจากนั้นยังกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ที่ดำรงไว้ซึ่งพันธบัตรรัฐบาลต่ำกว่าร้อยละ 40 ของยอดเงินฝากจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานก่อนที่จะให้บุคคลใดกู้ยืม

---

[1]เรื่องเดียวกัน, หน้า 2

[2]เรื่องเดียวกัน, หน้า 5

พระราชกำหนดควบคุมเครดิตในภาวะคับขัน พ.ศ. 2486

มีการประกาศใช้พระราชกำหนดควบคุมเครดิตขึ้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2486 (เนื่องจากเป็นยามฉุกเฉินไม่สามารถจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพื่อตราพระราชบัญญัติได้)

จุดมุ่งหมายคือ ป้องกันการเฟ้อแห่งเครดิต โดยวิธีบังคับให้ธนาคารพาณิชย์ซื้อพันธบัตรรัฐบาลให้มาก ๆ เพื่อให้มีเงินเหลือน้อยสำหรับปล่อยเครดิต ก็ย่อมทำให้เครดิตไม่ขยายตัว

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงควบคุมเครดิตเกี่ยวกับการดำเนินงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้[1]

1. การดำรงไว้ซึ่งเงินสดสำรอง จุดมุ่งหมาย

ก. เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ เพื่อให้มีเงินสดไว้เพียงพอแก่การชำระหนี้เมื่อมีการทวงถาม ถ้าไม่มีบทบังคับนี้ธนาคารพาณิชย์ก็อาจจะนำเงินไปลงทุนหาผลประโยชน์มากเกินไป ฐานะของธนาคารก็จะไม่มีสภาพคล่องพอ ถ้าหากว่าผู้ฝากเงินมาถอนเงินจากธนาคารแล้วธนาคารไม่มีเงินให้ ความเสียหายก็จะเกิดขึ้นกับผู้ฝากเงินและธนาคาร นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือในระบบธนาคารซึ่งขณะนั้นประชาชนยังไม่ค่อยนิยมระบบธนาคารเท่าใดนัก และระบบธนาคารยังไม่เจริญเท่าที่ควร

ข. เพื่อป้องกันการเฟ้อแห่งเครดิต กล่าวคือ ถ้าไม่มีการกำหนดไว้ว่าต้องมีเงินสดสำรองไว้ ธนาคารก็อาจเอาเงินฝากไปให้กู้ยืมเพื่อหาผลประโยชน์ทั้งหมดได้ บุคคลที่มีหลักทรัพย์ก็อาจจะกู้ยืมไปโดยใช้หลักทรัพย์เป็นประกันในทางที่ผิด เช่น การเก็งกำไรสินค้า โดยกู้เงินไปเพื่อกักตุนสินค้า ซึ่งเป็นเหตุให้ราคาสินค้านั้นแพงขึ้น

---

[1]ธนาคารแห่งประเทศไทย, วิวัฒนไชยานุสรณ์, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย, หน้า 98 – 100.

ค. <u>เป็นเครื่องมือที่ธนาคารกลางใช้ควบคุมเครดิต</u> โดยการเพิ่มลดอัตราการดำรงเงินสดสำรองตามภาวะการณ์ เช่น ในบางขณะมีปริมาณเงินมาก เงินที่ธนาคารพาณิชย์รับฝากก็ย่อมมากขึ้นด้วย ธนาคารพาณิชย์ก็อาจจะนำไปให้เครดิต เช่น ให้กู้ยืมมากขึ้นเป็นลำดับจนถึงเฟ้อ การบังคับให้มีเงินสดสำรองโดยกำหนดให้เป็นร้อยละเท่าใดของเงินฝากนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้กำหนดว่า เวลาใดจะให้มีเงินสดสำรองร้อยละเท่าใด เพื่อจะเป็นเครื่องกำหนดจำนวนเงินที่ธนาคารพาณิชย์ใช้ในการให้เครดิตได้

2. <u>การนำเงินไปลงทุนหาผลประโยชน์</u> โดยวิธีการซื้อพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นร้อยละ 40 ของเงินที่รับฝาก เนื่องจากระยะนี้อยู่ในภาวะคับขัน รัฐบาลใช้เงินเป็นจำนวนมาก จึงเห็นสมควรจะช่วยเหลือเครดิตแก่รัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลมีเงินไปใช้จ่ายเพื่อประเทศชาติ

> สำหรับตัวเลข ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2486 ปรากฏว่า ธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศไทยมีเงินรับฝากทั้งสิ้น 82 ล้านบาท ถือพันธบัตรอยู่แล้วเป็นราคา 28 ล้านบาท เท่ากับร้อยละ 34 ของยอดเงินฝาก ดังนั้นธนาคารเหล่านี้ต้องซื้อพันธบัตรเพิ่มขึ้นอีกเพียงร้อยละ 6 เพื่อให้ครบร้อยละ 40 ตามพระราชกำหนด[1]

ส่วนธนาคารในต่างประเทศที่ดำเนินกิจการอยู่ในประเทศไทยก็ควรจะถือพันธบัตรรัฐบาลตามจำนวนที่กำหนด ถ้าหากจะดูตัวอย่างในต่างประเทศ เช่นประเทศญี่ปุ่น ปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดถือบัณธบัตรรัฐบาลญี่ปุ่นประมาณร้อยละ 40 ของยอดเงินฝาก ดังนั้นประเทศไทยก็ไม่ควรจะต่ำกว่าอัตราที่กำหนดแล้ว

---

[1]เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

3. <u>การให้กู้ยืม</u>

จุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งกู้เงินไปเพื่อใช้ในการเก็งกำไรหรือทางอื่นอันอาจจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ โดยวิธีการควบคุมเครดิตเป็นราย ๆ ไป

สำหรับบทบัญญัติข้อ (3) นี้ มีสำรองได้เมื่อความจำเป็นเท่านั้น เมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติข้อ (1) และ (2) แล้วก็ยังไม่ได้ใช้อำนาจในข้อ (3) นี้ หมายความว่าถ้าเกิดความจำเป็นขึ้นมาเกี่ยวกับการควบคุมเครดิตก็จะใช้ข้อ (3) บังคับด้วย

4. <u>การเรียกเงินค่าหุ้นที่ยังมิได้ใช้เงินเสร็จหรือการเพิ่มทุนจะเป็นการออกหุ้นหรือหุ้นกู้ก็ตาม</u>

จุดมุ่งหมายคือ ในการควบคุมเครดิตจะต้องควบคุมเงินสด เพราะเงินสดเป็นมูลฐานแห่งเครดิต ดังนั้นเมื่อจะเพิ่มทุนจะต้องได้รับอนุญาตก่อน และอีกประการหนึ่งก็คือ ในขณะนี้รัฐบาลต้องการกู้เงินเป็นจำนวนมาก โดยการนำพันธบัตรออกจำหน่าย ถ้าหากไม่มีการออกบทบัญญัติข้อนี้ ประชาชนก็อาจจะออกหุ้นหรือหุ้นกู้เป็นจำนวนมาก แข่งกับรัฐบาลที่ขอกพันธบัตรในภาวะเช่นนี้รัฐบาลจึงต้องออกบทบัญญัติข้อนี้เพื่อควบคุมเครดิต

5. <u>การตั้ง ตำรงไว้ และเพิ่มเงินสำรอง</u>

จุดมุ่งหมายของข้อนี้ คือ ป้องกันการหลีกเลี่ยงบทบังคับข้ออื่น ๆ เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เนื่องจากการตั้งหรือเพิ่มเงินสำรองนั้นเป็นวิธีการซึ่งอาจใช้ได้เพื่อซ่อนผลกำไรที่แท้จริง จึงควรป้องกันมิให้สถาบันการเงินใดหาทางหลีกเลี่ยงบทบังคับอื่น ๆ โดยอ้างเหตุว่าขาดทุน และอีกประการหนึ่งก็คือเพื่อมิให้ประชาชนเสื่อมความนิยมในธนาคารไทย ดังนั้นควรมีทุนสำรองเป็นจำนวนพอควรเพื่อประกันความมั่นคงของเงินฝาก

6. <u>การยื่นรายการแสดงกิจการเป็นครั้งคราว</u>

จุดมุ่งหมายของข้อนี้ เพื่อสะดวกแก่การควบคุมดูแลให้เป็นไปตามบทบังคับข้ออื่น ๆ

พระราชบัญญัติควบคุมเครดิตในภาวะคับขัน พ.ศ. 2486

ในวันที่ 14 กันยายน 2486 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครดิตในภาวะคับขันแทนพระราชกำหนด[1] ซึ่งข้อกำหนดในพระราชบัญญัตินี้ผ่อนเบากว่าบทบัญญัติตามพระราชกำหนดการควบคุมเครดิตในภาวะคับขัน พ.ศ. 2486 ตามพระราชบัญญัตินี้การดำรงเงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์กำหนดไว้อย่างสูงเพียงร้อยละ 25 ของยอดเงินฝาก แต่การให้กู้ยืมและการลงทุนหาผลประโยชน์ของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ ในกรณีที่ถือพันธบัตรของรัฐบาลต่ำกว่าที่กำหนดก็ยังอยู่ในข่ายควบคุม โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนตามความจำเป็น แต่เมื่อรวมกันแล้วทั้งการดำรงเงินสดสำรองและการถือพันธบัตรจะไม่เกินร้อยละ 50 ของยอดเงินฝาก ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยที่จะควบคุมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ จนกระทั่งยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2489

ในระหว่างที่ใช้พระราชบัญญัตินี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนการดำรงเงินสดสำรองและการถือพันธบัตรรัฐบาลเป็นครั้งคราวตามควรแก่ความจำเป็นดังตารางต่อไปนี้

---

[1]ธนาคารแห่งประเทศไทย, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพนายโชติ คุณะเกษม "กิจการธนาคารแห่งประเทศไทยในสิบปีแรก" : หน้า 5

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5

การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนควบคุมเครดิตสำหรับธนาคารพาณิชย์
(ส่วนร้อยของยอดเงินฝาก)

	เงินสดสำรอง	พันธบัตร
14 กรกฎาคม 2486 (ตามพระราชกำหนด)	25	40
15 กันยายน 2486 (ตามพระราชบัญญัติ)	20	25
13 มีนาคม 2487	20	30
21 ธันวาคม 2487	25	15
30 มีนาคม 2489	15	25
4 เมษายน 2489	15	15
30 พฤษภาคม 2489	7	20
10 มิถุนายน 2489	10	ไม่จำกัด

ผลของการใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ช่วยลดการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นลงไปได้บ้าง และทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยขายพันธบัตรเงินกู้ต่าง ๆ ที่ธนาคารรับซื้อไว้แต่แรกได้จนหมด อาทิเช่น พันธบัตรเงินกู้เพื่อชาติ พันธบัตรเงินกู้เพื่อสหกรณ์ และพันธบัตรเงินกู้เพื่อการอุตสาหกรรม อันเป็นผลให้ช่วยลดภาวะเงินเฟ้อในระยะนั้นลง แต่ขณะเดียวกันรายจ่ายของทหารญี่ปุ่นอยู่ในระดับสูง การออกธนบัตรแลกเปลี่ยนกับเงินเยนจึงเพิ่มขึ้นมากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

<u>พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์พุทธศักราช 2488</u>

เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก พระราชบัญญัติควบคุมกิจการธนาคารที่เคยใช้มานั้นได้บังคับใช้ในสมัยที่ยังไม่มีธนาคารกลาง และในสมัยนั้นธนาคาร

---

[1]ธนาคารแห่งประเทศไทย, "<u>ที่ระลึกวันครบรอบปีที่ 20</u>" (10 ธันวาคม 2505):16.

ส่วนใหญ่เป็นสาขาของธนาคารต่างประเทศ เมื่อตั้งธนาคารกลางคือธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นแล้วเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2485 และธนาคารของไทยได้เกิดขึ้นหลายธนาคาร จึงมีการยกร่างกฎหมายควบคุมกิจการธนาคารขึ้นใหม่ให้เหมาะสม เรียกว่า "พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พุทธศักราช 2488" ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2488 พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้อย่างน้อยร้อยละ 20 ของเงินฝาก แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจสั่งให้ลดลงไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 9 ของเงินฝาก สำหรับการดำรงเงินสดสำรองนั้นได้มีบทเฉพาะกาลกำหนดให้ถือตามพระราชบัญญัติควบคุมเครดิตในภาวะคับขันไปจนกระทั่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังใช้อยู่ ภายหลังเมื่อได้ยกเลิกพระราชบัญญัติควบคุมเครดิตในภาวะคับขันธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ประกาศอัตราเงินสดสำรองตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของยอดเงินฝากและอัตรานี้ใช้อยู่จนถึงวันที่ 15 พฤษภาคม 2505[1]

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมเครดิตที่สำคัญ คือ

มาตรา 10 ให้ทุกธนาคารดำรงไว้ซึ่งเงินสดคงเหลือไม่ว่าในเวลาใด ๆ เป็นจำนวนอย่างน้อยเท่ากับร้อยละ 20 ของเงินฝาก และไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งแห่งจำนวนเงินที่กำหนดไว้นี้ ต้องเป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ที่เหลือจากนั้นต้องเป็นธนบัตรธนาคารหรือเหรียญกษาปณ์ออกใช้ในประเทศไทย

อัตราส่วนเงินสดสำรองที่กล่าวข้างต้น ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจสั่งให้ลดลงชั่วคราว แต่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 9

มาตรา 12 ห้ามมิให้ธนาคารใดจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากให้แก่ลูกค้าสูงกว่าอัตราดังต่อไปนี้.-

---

[1]เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

ก. อัตราสำหรับเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม สูงกว่าอัตรามาตรฐานรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อหักเสียร้อยละสองกึ่งแล้ว

ข. อัตราสำหรับเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาไม่เกินหกเดือน สูงกว่าอัตรามาตรฐานรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อหักเสียร้อยละสองแล้ว

ค. อัตราสำหรับเงินฝากที่มีระยะเวลากว่าหกเดือน สูงกว่าอัตรามาตรฐานรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อหักเสียร้อยละหนึ่งกึ่งแล้ว

<u>พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พุทธศักราช 2505</u>

โดยที่ธนาคารพาณิชย์ได้เติบโตและขยายไปมาก รวมทั้งสภาวะทางเศรษฐกิจก็ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การควบคุมตามบทบัญญัติต่าง ๆ ในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2488 จึงไม่เพียงพอและเหมาะสม เนื่องจากมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมเครดิตที่สำคัญอยู่เพียง 2 มาตราเท่านั้น ดังนั้นพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2488 จึงถูกยกเลิก และมีการตราพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ขึ้นใหม่แทน

ในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมเครดิตไว้หลายข้อด้วยกัน ที่สำคัญดังต่อไปนี้[1]

มาตรา 10 ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนไว้ไม่ต่ำกว่าอัตราส่วนกับ

1. สินทรัพย์ทั้งสิ้น ตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี อัตรานั้นต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละห้าและไม่เกินร้อยละสิบห้า

2. สินทรัพย์แต่ละประเภท ตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

---

[1]พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505.

สินทรัพย์ตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) ไม่รวมถึงเงินสดฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินฝากที่ธนาคารอื่นในหรือนอกราชอาณาจักร หลักทรัพย์รัฐบาลไทย และสินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

สินทรัพย์ตามวรรคหนึ่ง (2) ธนาคารแห่งประเทศไทยจะไม่กำหนดก็ได้

การกำหนดตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) จะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมิได้

มาตรา 11 ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยแต่ละวันเป็นอัตราส่วนกับยอดเงินฝากไม่ต่ำกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละห้าและไม่เกินกว่าร้อยละสิบห้า อัตราส่วนที่ดำรงนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยตามระยะเวลามากน้อยเท่าใดก็ได้ และอาจกำหนดให้ถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองที่พึงดำรงนั้นก็ได้

ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี จะกำหนดให้รวมยอดเงินเบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไปเข้ากับยอดเงินฝากที่ต้องมีเงินสดสำรองนั้นด้วยก็ได้

การกำหนดตามมาตรานี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดอัตาส่วนเงินสดสำรองกับยอดเงินฝากตามความในวรรคแรกและการกำหนดให้รวมยอดเงินเบิกเกินบัญชีที่ยังไม่ได้จ่ายไปเข้ากับยอดเงินฝากตามความในวรรคสอง จะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมิได้

มาตรา 13 ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมเงิน หรือให้เครดิตโดยการซื้อลดหรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่งเกินกว่าอัตราส่วนกับเงินกองทุนตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ทั้งนี้เว้นแต่ได้รับผ่อนผันจากรัฐมนตรี ในการผ่อนผันนั้นรัฐมนตรีจะผ่อนผันโดยมีเงื่อนไขก็ได้

การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่บุคคลนั้นด้วย

(1) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ภริยา หรือสามีของบุคคลนั้น

(2) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญที่บุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วน

(3) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดที่บุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบ หรือ

(4) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่บริษัทจำกัดที่บุคคลนั้น และหรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นถือหุ้นเป็นจำนวนเงินเกินกึ่งหนึ่งแห่งทุนของบริษัท

ความในสองวรรคก่อนไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่ธนาคารพาณิชย์

(1) ให้กู้ยืมเงินโดยการซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลไทยหรือหลักทรัพย์อื่นที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

(2) ให้กู้ยืมเงินโดยมีประกันด้วยหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินอื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ทั้งนี้เฉพาะในส่วนที่ไม่เกินมูลค่าแห่งหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์นั้นได้ตีราคารับไว้เป็นประกัน หรือ

(3) ให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

การกำหนดในมาตรานี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดตามวรรคหนึ่งจะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมิได้

มาตรา 14 อัตราดังต่อไปนี้ให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

(1) อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์พึงจ่ายสำหรับเงินฝากแต่ละประเภท ในกรณีที่ให้ผู้ฝากเงินได้รับเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดเนื่องจากการฝากเงินนอกจากดอกเบี้ย ให้ถือว่าเงินหรือทรัพย์สินที่ให้แก่กันนั้นเป็นดอกเบี้ยด้วย

(2) อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกสำหรับธุรกิจแต่ละประเภท ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับเงินหรือทรัพย์อื่นใดเนื่องจากธุรกิจนั้น ๆ ให้ถือว่าเงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับนั้น เป็นดอกเบี้ยหรือส่วนลดด้วย

(3) อัตราสูงสุดสำหรับค่าบริการที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกสำหรับธุรกิจประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภท

(4) อัตราต่ำสุดสำหรับเงินมัดจำที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกในการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตไปต่างประเทศ สำหรับการได้มาซึ่งสินค้าโดยทั่วไปและหรือสินค้าแต่ละประเภท

(5) อัตราต่ำสุดสำหรับหลักประกันเป็นทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกในการค้ำประกันตามลักษณะของธุรกิจ และหรือตามวงเงินในการค้ำประกัน

ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ไม่เรียกเงินมัดจำในการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตหรือไม่เรียกหลักประกันในการค้ำประกัน ให้ถือว่าธนาคารพาณิชย์เรียกเงินมัดจำหรือหลักประกันต่ำกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดตามความใน (4) หรือ (5) แล้วแต่กรณี

การกำหนดอัตราตาม (4) และ (5) จะกำหนดยกเว้นมิให้ใช้บังคับในกรณีเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตให้แก่ทบวงการเมืองหรือองค์การของรัฐ หรือค้ำประกันทบวงการเมืองหรือองค์การของรัฐก็ได้

อัตราตาม (3), (4) และ (5) ธนาคารแห่งประเทศไทยจะไม่กำหนดก็ได้

การกำหนดในมาตรานี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การควบคุมเครดิตตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เป็นหลักใหญ่และเป็นกฎข้อบังคับของธนาคารพาณิชย์ใช้อยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้ การกำหนดตลอดจนการเปลี่ยนแปลงอัตราต่าง ๆ นั้นจะต้องมีประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยทุกครั้ง และจะประกาศเป็นคราว ๆ ไป สำหรับแต่ละกรณี สำหรับประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยฉบับแรกของพระราชบัญญัตินี้ประกาศเมื่อ 1 พฤษภาคม 2505 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2505 ข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการควบคุมเครดิตพร้อมเหตุผลมีดังนี้.-

ข้อกำหนด	เหตุผล
ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงินกองทุนตามมาตรา 10 (1) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6 ของสินทรัพย์ทั้งสิ้น	การที่กำหนดเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้นในอัตราร้อยละ 6 ก็โดยที่การดำเนินการที่แล้วมาของธนาคารพาณิชย์ไม่สู้จะคำนึงถึงหลักการของเงินกองทุนนัก ธนาคารส่วนใหญ่จึงมีเงินกองทุนค่อนข้างต่ำ หากในขั้นแรกจะกำหนดอัตราให้สูงกว่าอัตราดังกล่าว จะเป็นผลให้ธนาคารพาณิชย์บางธนาคารประสบปัญหายุ่งยากในการแก้ไขให้ถูกต้องมากมาย ในชั้นนี้ควรกำหนดอัตราชั้นต่ำไว้ก่อนโดยจะเข้มงวดในการปฏิบัติการของธนาคารพาณิชย์ในด้านอื่น ๆ ซึ่งเมื่อดำเนินการดังกล่าวในทุกด้าน เชื่อว่ากิจการของธนาคารพาณิชย์จะมั่นคงขึ้น และจะได้ขยายอัตราเงินกองทุนให้สูงขึ้นในระยะต่อไป อนึ่ง สำหรับอัตราส่วนของเงินกองทุนกับสินทรัพย์แต่ละประเภทในชั้นนี้เห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องกำหนด
ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยตามมาตรา 11 ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6 ของยอดเงินฝาก	การที่กำหนดเงินสดสำรองที่ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงที่ธนาคารแห่งประเทศไทยร้อยละ 6 ของยอดเงินฝากนี้ เทียบกับกฎหมายเดิมซึ่งกำหนดยอดเงินสดสำรองที่ต้องดำรงเป็นอัตราร้อยละ 10 ของยอดเงินฝาก โดยจะต้องดำรงไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

ข้อกำหนด	เหตุผล
เงินสดสำรองที่พึงดำรงตามวรรค 1 ธนาคารพาณิชย์จะถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลซึ่งปราศจากภาระผูกพันได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินสดสำรองที่พึงดำรงนั้น	ไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 5 (ส่วนที่เหลือให้ดำรงไว้ที่ธนาคารพาณิชย์นั้นเองได้) จะเป็นการขึ้นอัตราเงินสดสำรองเป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยร้อยละ 1 (6–5) แต่เมื่อคำนึงถึงที่อนุญาตให้ดำรงเป็นหลักทรัพย์รัฐบาลร้อยละ 25 ตามวรรคสุดท้ายแล้วก็จะเป็นการลดส่วนที่เป็นเงินฝากโดยไม่มีผลประโยชน์ลงจากเดิมร้อยละ 0.5 (5–4.5)
อัตราส่วนที่ต้องดำรงนั้นให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยสัปดาห์ของเงินสดสำรองและยอดเงินฝากแต่ละวัน โดยให้ถือเอาวันศุกร์เป็นวันเริ่มต้นและวันพฤหัสบดีเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์	การที่กำหนดให้ถือวันศุกร์เป็นวันต้นและวันพฤหัสบดีเป็นวันสิ้นสุดสัปดาห์ ก็เพื่อให้ตรงกับสัปดาห์ตามรายงานประจำสัปดาห์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และเพื่อให้สามารถรวบรวมสถิติกระแสเงินหมุนเวียนซึ่งจะต้องรวมตัวเลขของธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารพาณิชย์ได้ในช่วงสัปดาห์เดียวกัน การที่ยอมให้ธนาคารพาณิชย์ถือหลักทรัพย์รัฐบาลเป็นเงินสดสำรองได้ก็โดยเห็นว่า 1. เมื่อธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงินสดสำรองในอัตราสูงขึ้น ควรจะให้ธนาคารพาณิชย์ได้รับผลประโยชน์จากเงินสดสำรองนั้นบ้าง 2. จะได้เป็นการส่งเสริมการซื้อหลักทรัพย์รัฐบาล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อกำหนด

จำนวนเงินที่ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมหรือให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลดหรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในขณะใดขณะหนึ่งตามมาตรา 13 ต้องไม่เกินร้อยละ 40 ของเงินกองทุน

เหตุผล

การที่กำหนดอัตราส่วนของเงินที่ธนาคารพาณิชย์ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งกู้ในอัตราร้อยละ 40 ของเงินกองทุนนี้ตามมาตรฐานทั่ว ๆ ไป อาจจะดูว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูง (ถ้าต้องตัดหนี้ที่ลูกหนี้รายใหญ่กู้ 2 2/1 คน เป็นหนี้สูญ เงินกองทุนของธนาคารก็จะหมด แต่เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าธนาคารพาณิชย์ทั่วไปในประเทศไทยพยายามที่จะหารายได้ให้แก่กิจการมากที่สุด ถ้าจะลดอัตราให้ต่ำลงกว่านี้ในขณะนั้นธนาคารบางธนาคารก็อาจจะเดือดร้อน เนื่องจากให้กู้ยืมแก่ลูกหนี้รายใหญ่ไม่ได้เพราะมีเงินกองทุนต่ำ จึงเห็นควรกำหนดอัตราที่ไม่ให้เดือดร้อนกันไประยะหนึ่งก่อน แล้วค่อยลดลงทีละขั้นในภายหลัง

ความในวรรคก่อนไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่ธนาคารพาณิชย์ให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลดหรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินดังต่อไปนี้.-

1. ตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินที่กระทรวงทบวงกรมรับรองหรือออกเป็นค่าซื้อสิ่งของหรือจ้างทำของ

2. ตั๋วแลกเงินค่าสินค้าที่ส่งออก

ตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินที่รัฐบาลเป็นผู้รับช่วงหรือออกมีลักษณะเหมือนหลักทรัพย์รัฐบาล

ตั๋วแลกเงินค่าสินค้าขาออกนี้โดยปกติย่อมเก็บเงินจากผู้ซื้อซึ่งอยู่ต่างประเทศได้ทันที และในการยกเว้นดังกล่าวจะได้เป็นการส่งเสริมการส่งสินค้าออกด้วย

ข้อกำหนด	เหตุผล
ให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติตามอัตรา ดังต่อไปนี้.-	
1. อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์พึงจ่ายสำหรับเงินฝากแต่ละประเภท นอกจากเงินฝากระหว่างธนาคารพาณิชย์	
ก. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม ต้องไม่เกินร้อยละ 0.5 ต่อปี	ขณะนี้ธนาคารทั่วไปให้ดอกเบี้ยเงินฝากประเภทถอนด้วยเช็คในอัตราร้อยละ 0.5 ซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นอัตราที่สมควร จึงเห็นควรที่จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทนี้ในอัตราที่ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติกันอยู่
ข. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามโดยมีเงื่อนไขในการจ่าย ต้องไม่เกินร้อยละ 4.5 ต่อปี	ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ขณะนี้ธนาคารจะให้ดอกเบี้ยเงินฝากประเภทดังกล่าวได้ในอัตราร้อยละ 4.5 ซึ่งเป็นอัตราที่สมควร ในการกำหนดใหม่ควรจะกำหนดอัตราเท่ากับอัตราเดิม
ค. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาไม่เกินสามเดือน ต้องไม่เกินร้อยละ 5 ต่อปี	การที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินฝากประเภทนี้ร้อยละ 5 ก็โดยเห็นว่าเป็นเงินฝากประจำที่ถอนได้เมื่อสิ้นเวลา 3 เดือน จึงควรที่จะให้ดอกเบี้ยสูงกว่าเงินฝากประเภทที่มีเงื่อนไขจำกัดในการถอน
ง. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาเกินสามเดือน แต่ไม่เกิน 6 เดือน ต้องไม่เกินร้อยละ 6 ต่อปี	เงินฝากประเภทนี้ได้พิจารณาเห็นว่าควรให้ดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ 6 ต่อปี และในขณะนี้ ธนาคารก็ให้ดอกเบี้ยในอัตราใกล้เคียง

ข้อกำหนด	เหตุผล
จ. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาเกินหกเดือน 1) ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ต้องไม่เกินร้อยละ 8 ต่อปี แต่ถ้ามีสัญญากำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้เกินกว่านั้น ก็ให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติตามสัญญานั้นได้จนกว่าจะสิ้นความผูกพันตามสัญญา แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันประกาศ 2) พ้นหนึ่งปีนับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับต้องไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี	อัตราที่กำหนดนี้ เงินฝากประจำประเภทหนึ่งปีในขณะนี้มีธนาคารหลายธนาคารให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ฝากเงินสูง หากจะกำหนดให้ธนาคารทุกธนาคารให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ฝากเงินร้อยละ 7 ซึ่งได้พิจารณาแล้วว่าเป็นอัตราที่สมควรแล้ว อาจจะเป็นผลให้ผู้ฝากเงินกับธนาคารที่ได้รับดอกเบี้ยสูงพากันถอนเงินฝากอันจะกระทบกระเทือนฐานะของธนาคาร จึงเห็นควรที่จะกำหนดอัตราให้ปฏิบัติเป็นระยะไป ทั้งยอมให้ใช้อัตราดอกเบี้ยตามที่ได้ผูกพันไว้แล้วต่อไปได้เป็นเวลาหนึ่งปีด้วยตามนัยที่กำหนดนี้
2. อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกสำหรับ ก. การให้กู้ยืมเพื่อส่งสินค้าออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่เปิดมายังธนาคารพาณิชย์หรือการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตั๋วแลกเงินค่าสินค้าที่ส่งออกต้องไม่เกินร้อยละ 12 ต่อปี	เพื่อเป็นการส่งเสริมการส่งของออกและเป็นอัตราสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์คิดอยู่ในขณะนั้น
ข. ธุรกิจอื่นนอกจาก ก. ต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี	สำหรับธุรกิจอื่น ๆ ในชั้นนี้ถืออัตราตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งไปพลาง ๆ ก่อน เพราะในทางปฏิบัติการเรียกดอกเบี้ย

ข้อกำหนด	เหตุผล
สินทรัพย์ตามมาตรา 10 (1) และ (2) ไม่รวมถึงสินทรัพย์ดังต่อไปนี้.- 1. เงินให้กู้ยืมในส่วนที่มีเงินฝากหรือหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นหลักประกัน 2. ตั๋วแลกเงินซึ่งออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ได้เปิดไปเฉพาะส่วนที่ไม่เกินมูลค่าของเงินมัดจำที่ผู้ขอให้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตวางไว้ 3. ตั๋วแลกเงินซึ่งออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่เปิดมายังธนาคารพาณิชย์เป็นค่าสินค้าที่ส่งออก	จากลูกหนี้คนใดสูงต่ำเพียงใด ธนาคารย่อมต้องคำนึงถึงความเสี่ยงของธนาคารระยะเวลาในการชำระหนี้ ฯลฯ เช่น ถ้าธนาคารเห็นว่าการให้กู้ยืมนั้นมีการเสี่ยงน้อย และระยะเวลาชำระหนี้สิน ก็คิดดอกเบี้ยน้อย ในทางกลับกันก็คิดดอกเบี้ยสูง จึงควรปล่อยให้เป็นดุลยพินิจของธนาคารก่อน แล้วจึงค่อยพิจารณาลดลงโดยอาจขยายขอบเขตของ ก. ให้มากขึ้น ส่วนอัตราสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกสำหรับค่าบริการ เงินมัดจำในการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตและหลักประกันในการค้ำประกัน ในชั้นนี้เห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องกำหนด เงินกู้ที่มีเงินฝากหรือหลักทรัพย์เป็นประกันย่อมไม่มีการเสี่ยง เมื่อมีเงินมัดจำในการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต ตั๋วแลกเงินซึ่งออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตไม่เกินวงเงินมัดจำย่อมถือได้ว่าเป็นสินทรัพย์เสี่ยง ตั๋วแลกเงินที่ออกเพื่อเก็บเงินตามเลตเตอร์ออฟเครดิตย่อมจะเรียกเก็บเงินจากธนาคารผู้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตตามเงื่อนไข

ข้อกำหนด	เหตุผล
4. หุ้นบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	ในเลตเตอร์ออฟเครดิตได้ทันที หุ้นบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมถือว่าเป็นหลักทรัพย์ที่มั่นคงและเพื่อส่งเสริมการซื้อหุ้นในบรรษัทนั้น
5. หนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมแร่ดีบุก	หนังสือมูลภัณฑ์กันชนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมดีบุกเป็นเสมือนหลักทรัพย์รัฐบาลและเพื่อเป็นการส่งเสริมการลงทุนของธนาคารพาณิชย์ด้วยการซื้อหลักทรัพย์นี้
6. อสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับดำเนินธุรกิจหรือสำหรับพนักงานและลูกจ้าง เมื่อได้หักค่าเสื่อมราคาแล้ว	ในการดำเนินกิจการธนาคารจำต้องมีอสังหาริมทรัพย์สำหรับดำเนินธุรกิจหรือสำหรับพนักงานลูกจ้าง จึงควรยอมที่จะไม่ถือว่าอสังหาริมทรัพย์ที่ธนาคารจำเป็นต้องมีนี้เป็นทรัพย์เสี่ยง แต่ยอมให้เฉพาะส่วนที่ได้หักค่าเสื่อมราคา
7. เครื่องใช้และเครื่องเรือนสำหรับสำนักงาน หรือสำหรับบ้านพักพนักงานและลูกจ้าง เมื่อได้หักค่าเสื่อมราคาแล้ว	ในการดำเนินธุรกิจธนาคารจำต้องมีเครื่องใช้ เครื่องเรือนสำหรับสำนักงานหรือบ้านพักพนักงาน จึงควรที่จะไม่ถือเครื่องใช้และเครื่องเรือนเป็นสินทรัพย์เสี่ยง แต่ยอมให้เฉพาะส่วนที่ได้หักค่าเสื่อมราคาแล้ว
8. ยอดเหลื่อมบัญชีระหว่างสำนักงาน	สินทรัพย์ประเภทนี้เป็นเพียงตัวเลขแสดงเพื่อให้บัญชีลงตัวเนื่องจากบางรายการอยู่ระหว่างเดินทางยังไม่ได้ลงบัญชี จึงควรจะไม่ถือรายการนี้เป็นสินทรัพย์เสี่ยง

ข้อกำหนด	เหตุผล
9. ความผูกพันของลูกค้าตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ได้เปิดไปหรือความผูกพันของลูกค้าในการที่ธนาคารพาณิชย์เข้าค้ำประกัน	ความผูกพันของลูกค้าที่ว่านี้ธนาคารยังไม่มีสิทธิเรียกร้องจนกว่าธนาคารได้รับตั๋วแลกเงินตามเลตเตอร์ออฟเครดิตหรือเมื่อธนาคารได้ชำระหนี้ตามหนังสือค้ำประกัน จึงยังไม่ควรถือความผูกพันนั้นเป็นสินทรัพย์เสี่ยง
10. ความผูกพันในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า	ความผูกพันประเภทนี้มีสิทธิที่จะได้รับเงินสกุลใดสกุลหนึ่งเป็นการตอบแทนในเวลาเดียวกัน จึงไม่ควรถือความผูกพันนั้นเป็นสินทรัพย์เสี่ยง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยตามความในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505
มาตรา 10, มาตรา 11, มาตรา 13, มาตรา 14.

ประกาศ	1 พ.ค. 05	1 มิ.ย. 07	29 มิ.ย. 13	29 มิ.ย. 13			
ที่มีผลบังคับใช้	1 พ.ค. 06	1 ก.ค. 07	1 ต.ค. 13	1 ต.ค. 14			
ตรา 10 อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง	6	6	7 1/2	9			
ประกาศ	1 พ.ค. 05	20 พ.ค. 08	18 เมย. 12	30 ม.ค. 17	20 ส.ค. 17	12 ก.พ. 19	27 ต.ค. 19
ที่มีผลบังคับใช้	17 พ.ค. 05	25 พ.ค. 08	9 พ.ค. 12	1 มี.ค. 17	6 ก.ย. 17	20 ก.พ. 19	5 พ.ย. 19
ตรา 11 อัตราเงินสดสำรอง	6	6	7	8	7	7	7
เงินฝากที่ธนาคาร แห่งประเทศไทย	4.5	3	3.5	4	3.5	3.25	3
หลักทรัพย์รัฐบาล	1.5	3	3.5	4	3.5	3.75	4
ประกาศ	1 พ.ค. 05	3 ม.ค. 10	21 ส.ค. 11	19 ก.ย. 12	20 พ.ย. 13	12 ก.ย. 15	
ที่มีผลบังคับใช้	17 พ.ค. 05	1 ก.ค. 10	6 ก.ย. 11	1 ม.ค. 13	1 ม.ค. 14	1 ต.ค. 15	
ตรา 13 ลูกหนี้รายใหญ่ต่อเงินกองทุน	40	33 1/3	33 1/3	30	25	25	

วิวัฒนาการของตั๋วเงินคลัง

ตั๋วเงินคลังคือ หลักทรัพย์ที่ออกโดยรัฐบาลในระยะสั้น อายุไม่เกิน 1 ปี การออกตั๋วเงินคลังได้เริ่มครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2488 เป็นจำนวนเงิน 50 ล้านบาท เพื่อการใช้จ่ายตามงบประมาณโดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติกู้เงินในประเทศ พ.ศ. 2487 และตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติตั๋วเงินคลัง พ.ศ. 2487

การจำหน่ายตั๋วเงินคลังใช้วิธีประมูลราคา มีดอกเบี้ยเป็นส่วนลดและเปิดประมูลเป็นประจำทุกสัปดาห์ โดยกระทรวงการคลังมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดการแทน ผู้ประมูลต้องยื่นประมูลซื้อตั๋วเงินไม่น้อยกว่า 10,000 บาท และต้องเสนอว่าจะซื้อในราคาร้อยละเท่าใด ผู้ที่เสนออัตราส่วนลดต่ำสุดเป็นผู้ที่ประมูลได้ก่อนที่เหลือจึงจัดสรรให้แก่ผู้ประมูลที่เสนออัตราส่วนลดถัดไป ตั๋วเงินคลังที่ออกนั้นต้องมีอายุไม่เกิน 1 ปี (มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติตั๋วเงินคลัง) แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ ชนิดให้ใช้เงินตามคำสั่งกับชนิดให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ซึ่งโอนให้กันได้โดยการส่งมอบ ส่วนตั๋วที่ให้ใช้เงินตามคำสั่งโอนให้โอนให้กันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ

ตั๋วเงินคลังที่ออกเริ่มแรกมีกำหนดอายุ 4 เดือน กระทรวงการคลังให้ดอกเบี้ยในอัตราไม่เกินร้อยละ 2 ต่อปี และเพิ่มเป็นร้อยละ 3 และร้อยละ 5 ต่อปี ในปี 2501 และ 2503 ตามลำดับ ต่อมาได้ลดอายุตั๋วจาก 4 เดือนเป็น 3 เดือน ในปี 2507 และ 2 เดือน ในปี 2509 เพื่อให้อัตราดอกเบี้ยลดลงตามกำหนดอายุของตั๋วเหลือร้อยละ 4 ต่อปี อีกประการหนึ่งก็เพื่อสนับสนุนให้มีผู้ประมูลซื้อโดยตรงจากกระทรวงการคลัง แทนที่จะซื้อต่อจากธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งมักนิยมเลือกตั๋วที่มีอายุเหลือประมาณ 2 เดือนก่อนครบกำหนดชำระ ในปี 2510 ได้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นเป็นร้อยละ 5 ต่อปี เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยในตลาดสูงขึ้นและเพิ่มขึ้นอีกเป็นร้อยละ 7 ต่อปีในปี 2512 พร้อมกันนั้นก็ได้ปรับปรุงอายุตั๋วเงินคลังจาก 60 วันเป็น 63 วัน เพื่อให้ตั๋วเงินคลังครบกำหนดชำระในวันเดียวกันกับวันที่ประมูลตั๋ว เป็นประโยชน์แก่ผู้ถือตั๋วเก่าที่ครบกำหนดแล้วประสงค์ซื้อตั๋วใหม่ต่อ จะได้รับดอกเบี้ยต่อเนื่องกัน[1]

---

[1]ธนาคารแห่งประเทศไทย, "การกู้เงินของรัฐบาลไทย" (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา).

ถึงแม้กระทรวงการคลังจะมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยออกและจัดการตั๋วเงินคลังแทน แต่ก็ไม่ห้ามการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเข้าซื้อซื้อตั๋วเงินคลังเพื่อธนาคารเอง (มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติตั๋วเงินคลัง) ฉะนั้นในการเปิดประมูลตั๋วเงินคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้เข้าร่วมประมูลด้วย

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินมาตรการปรับปรุงโครงสร้างและกลไกการบริหารนโยบายการเงินหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการพัฒนาตลาดตั๋วเงินคลัง เพื่อให้รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการกู้เงินชั่วคราว เนื่องจากตั๋วเงินคลังเป็นหลักทรัพย์ระยะสั้นและเป็นเครื่องมือดำเนินนโยบายควบคุมเครดิตในระยะสั้นด้วย ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงพิจารณาเห็นสมควรให้มีการปรับปรุงประเภทและอัตราดอกเบี้ยตั๋วเงินคลังให้เป็นที่สนใจและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงกับตลาดเงิน ฉะนั้นในปี 2519 จึงได้มีการออกตั๋วเงินคลังเพิ่มเติมขึ้นจากที่มีอยู่เดิมชนิดอายุ 63 วันอีก 3 ชนิด คือ ชนิดอายุ 7 วัน, 28 วัน และ 182 วัน นอกจากนั้นได้ยกเลิกการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับตั๋วเงินคลังซึ่งเดิมกำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 7 อีกด้วย เพื่อที่จะให้อัตราดอกเบี้ยตั๋วเงินคลังเคลื่อนไหวสอดคล้องกับอัตราตลาดและเปิดโอกาสให้ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้วิธีประมูลตั๋วเงินคลังเป็นเครื่องมือควบคุมการเงินระยะสั้นเมื่อมีความจำเป็น นอกจากนั้นแล้วธนาคารแห่งประเทศไทยได้ยกเลิกหลักเกณฑ์กำหนดอัตราส่วนลดในการรับซื้อคืนตั๋วเงินคลัง ซึ่งเดิมกำหนดไว้ตายตัวว่าเท่ากับอัตราเฉลี่ยที่ประมูลในสัปดาห์นั้นบวกกับอีกร้อยละ 0.25 ตั้งแต่วันที่ 19 ตุลาคม 2519 เพื่อให้ธนาคารสามารถปรับอัตราส่วนลดให้สอดคล้องกับภาวะตลาดการเงิน

การประมูลตั๋วเงินคลังยังช่วยลดอัตราดอกเบี้ยในระยะสั้น ซึ่งได้เริ่มกระทำตั้งแต่กลางปี 2519 เป็นต้นมา ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เข้าประมูลซื้อตั๋วเงินคลังในราคาสูงขึ้นเพื่อให้อัตราดอกเบี้ยที่ได้รับจากการซื้อตั๋วเงินคลังลดต่ำลง อันจะทำให้อัตราดอกเบี้ยระยะสั้นในตลาดเงินภายในประเทศลดลงด้วย เมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลงย่อมจะทำให้ต้นทุนการกู้เงินของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นจะถูกลง ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงผลักดันให้สถาบันการเงินเหล่านี้ลดอัตราดอกเบี้ยลง

ตั๋วเงินคลังที่ออกจำหน่ายขณะนี้มีกำหนดอายุ 65 วันประเภทเดียว ซึ่งต่อไปข้างหน้ากระทรวงการคลังอาจเพิ่มประเภทของตั๋วเป็นชนิด 91 วันและ 182 วันก็ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย